ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№10(4)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 586 sahifa,
20-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Pedagogical Model for Developing Students' Communicative Competence: Organisation of Experimental Work and Evaluation of its Effectiveness 10
Mukhamedova Matlyuba Satvaldiyevna, Xudoyberdiyev Olloqul Isaqovich

Bakalavriat darajasida bo'lajak matematiklarning kasbiy hamda amaliy malakalarini rivojlantirish usullari ... 17
Abduraxmonov Abdumo'min, Sheraliyev Aliboy Tulboyevich

Sport mashg'ulotlarini real vaqt rejimida boshqarishda ter biomarkerlarini o'lchovchi taqiladigan biosensorlar 20
Meliqo'ziyev Azizjon Adxamjon o'g'li

Ekstremal issiqlik sharoitida sportchilarning ish qobiliyatini oshirish shakllari: akklimatsiya, sovitish va individual gidratatsiya dalillari 26
Qodirova Shahlo Shavkatjon qizi

Mikroorganizmlarda fermentatsiya orqali energiya hosil bo'lishi va uning biotexnologik ahamiyati 31
Raxmatullaeva Maxfuza Igamberdiyevna

Bo'lajak pedagoglar tayyorgarligida learning analytics asosidagi metodik ta'minotning mazmuni va tuzilishi 37
Akbarova Sevaraxon Xusanboy qizi

Sovet davridan mustaqillik davrigacha O'zbekistonda suv siyosatining tarixiy transformatsiyasi: Orolbo'yi inqirozi misolida 45
Dadaboyev Nodirbek Ergashali o'g'li

Digital SAT matematika bo'limida maxsimal (800 ball) natijaga erishish strategiyalari va desmos interfaol imkoniyatlaridan foydalanish 51
Abdullayev G'ayratjon Mutalipovich

Ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan pedagoglarning, kreativ yondashuv asosida talabalarning nutq va tafakkurini rivojlantirishga oid nazariy bilim hamda amaliy malakalarga egaligi 55
Abdullayeva Mavluda Aribovna

Bo'lajak pedagoglarda pedagogik improvizatsion ko'nikma va malakalar 62
Ablokulov Sherali Davronovich

Interaktiv platformalar vositasida bo'lajak pedagoglarning texnologik-amaliy kompetensiyasini rivojlantirish: elektron ta'lim resurslarini yaratish tajribasi 66
Maxmudov Abduxalim Xamidovich, Yo'ldashev Axrorjon Egamnazar o'g'li

Elektr yoritish fanini o'qitishda yangi interfaol metodlarning ahamiyati 71
Nasretdinova Feruza Nabiyevna

Developing Methodological Decision-Making Skills in Pre-Service English Language Teachers Through Clil-Based Tasks 75
Nilufar Achilovna Tuxtayeva

Developing Linguocultural Competence Through Digital Storytelling in English Language Teaching: an Integrated Approach 79
Rakhimov Mansur

Nature of Speaking in EFL Contexts: Fluency, Accuracy, and International Competence 83
Rashidova Nodira Khabibullayevna, Egamberdiyeva Marjona Abdurasul kizi

Autizmli bolalarning sensor rivojlanishida ta'lim muhitining o'rni 89
Sh. A. Nurmatova

Ta'limda inson va sun'iy intellekt hamkorligining metodologik transformatsiyasi: inson markazli pedagogik paradigma 94
Tadjimatova Xosiyatxon Botirjon qizi

Ingliz tilini o'qitishda aralash metodlarni qo'llashning didaktik asoslari va darsni loyihalash modeli 102
Usmonova Dilnoza Muratovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Онлайн-проекты как механизм формирования профессиональных навыков у будущих учителей русского языка 106
Матниязова Азиза Бахтияровна

Malakali dzyudochilarni tayyorlashda texnik-taktik mahoratni takomillashtirish mexanizmlariga innovatsion yondashuv 110
Tangriyev Abdullo Tovashevich

Malakali dzyudochilarni xalqaro musobaqalarga tayyorlash tizimini takomillashtirish: Olimpiya saralash davrida rejalashtirish va cho'qqi shaklga chiqarish 116
Tangriyev Abdukarim Tovashevich

Sinfdan tashqari faoliyatlar jarayonida hadislarga asoslangan ma'naviy-axloqiy tarbiyaning pedagogik salohiyati va amaliy asoslarini takomillashtirish 122
Fayzullayeva Gulnoza Kamolovna

Ta'lim loyihalarining iqtisodiy-pedagogik samaradorligini baholashning nazariy-metodologik asoslari 129
Saitxonov Bobomurod Po'latovich

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan logopedik mashg'ulotlarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi 133
Tojiboyeva Osiyoxon Alisher qizi

Aksiologik yondashuvning pedagogik va psixologik mohiyati 138
Hafizov Shahriyor Shavkatovich

Emotsional intellektni rivojlantirishda kognitiv yondashuvning nazariy-metodologik asoslari 142
Nishonova Lobar Mirzakulovna

Boshlang'ich sinflarda ongli o'qishni leksik-kognitiv yondashuv asosida rivojlantirish 146
Ne'matova Diyora Baxodir qizi, Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna

O'qituvchilarda kasbiy stressning yuzaga kelishiga ta'sir etuvchi individual-psixologik omillar 153
Konratbayeva Ayjamal Bazarbayevna

Xorijiy tajribada neyropedagogik yondashuvlar va kognitiv boshqaruv modellari: kengaytirilgan tanqidiy komparativ tahlil 158
Izzatullayeva Zohidaxon Sunatdullayevna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik mahoratini rivojlantirish muammosi: pedagogik tahlil 164
Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Israilova Oydin Uchkun qizi

O'zbek musiqiy merosi va uni talabalarda qadriyatli munosabat sifatida shakllantirish 169
Mannapov Sultonali, Mansurova Nigoraxon Rustamjonovna

Integrativ ta'lim texnologiyalari va raqamli vositalar asosida bilish kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi 173
Quvvatova Mohira Hikmatillayevna

Maktabgacha ta'limda 6–7 yoshli bolalarning metakognitiv kompetensiyalarini o'yin faoliyati orqali rivojlantirishning texnologik dasturi va uni amaliyotga tatbiq etish tizimi 177
Nuritdinova Xurshida Narpulatovna

Futbol texnikasining asosiy elementlari va texnik harakatlarni bajarish usullarini o'rgatish 182
Sadriddin Tulepov

Innovatsion ta'lim muhiti asosida pedagogika fanini o'qitish modelining samaradorligini tajriba-sinov asosida baholash 187
Abdusattorova Sarvinoz Norqo'zi qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida badiiy idrok va fanga oid kompetensiyalarni rivojlantirishning sinergetik-integrativ asoslari 192
Abdullayeva Feruza Nurillayevna

Rus tilini o'qitish jarayonida talabalarning o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi 197
Allayarova Dilfuza Klichevna

Practical Methodological Approaches to Developing Management Skills of Deputy Directors in Preschool Educational Organizations Principles of Connecting Theoretical Knowledge With Practical Activity 201
Makhamadalieva E'zoza Rustamkhuja

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Kimyo muhandisligi terminologiyasida polisemiya hodisasi 205
Shomurodova Zebiniso Rajabovna

Talabalar o'quv muvaffaqiyatini rivojlantirishning pedagogik, psixologik va texnologik determinantlari 209
Turaboyeva Madinaxon Raxmonjon qizi

O'quvchilarning madaniyatlararo kompetensiyasini mediamatnlar vositasida rivojlantirishga oid xorijiy tajriba tahlili 219
Turdimuratova Aysanem

Искусственный интеллект в преподавании русского языка в узбекоязычной аудитории: возможности, риски и методические решения 224
Мустанов Убайдулла Зулпанович

Shaxs texnologik tafakkuri fenomenining falsafiy-antropologik va gnoseologik talqini 229
Toshpulatova Farida Radjabovna

Lotin tilining zamonaviy tilshunoslikdagi o'rni 234
Shirinkulova Shafoat Malikovna, Rajabova Charos Shavkat qizi

Bo'lajak o'qituvchilar raqamli mediamadaniyatini kasbiy-pedagogik sifat sifatida rivojlantirishning konseptual asoslari 240
Narmanov Alisher Hasanovich

Maktabgacha ta'lim tashkiloti menejerlarining intellektual salohiyatini tashxislashning metodik ta'minotini takomillashtirish 244
Abdumo'minova Lobar Abdujabbarovna

Sun'iy intellekt orqali talabalar kasbiy sifatlarini rivojlantirishning boshlang'ich tushunchalari 249
Normurodov Sherzod Boymurodovich

"Smart o'qish" raqamli platformasi va muallif metodlari asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy komponentlarini rivojlantirish 253
Obidova Shohsanam G'anijon qizi

Lingvopoetikada shakl va mazmun birligi xususida nazariy qarashlar 257
Quvonchoy Yusupova

Designing an ESP Coursebook for Architecture Students on the Basis Of VTTSS 262
Sabirova Nilufar Kudratovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyatni kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish 266
Xasanova Shaxnoza Toxtasinovna

A Comparative Study of Idiom and Environmental Meaning in the Works of Ernest Hemingway and Tog'ay Murod 272
Zebiniso Allayarova, Malika Bahromova

Maktabgacha ta'limda o'yinga asoslangan ta'limni takomillashtirishning O'zbekiston Respublikasidagi me'yoriy-huquqiy asoslari 277
Farmonov Murodullo Sunnatilloyevich

Обучение русскому языку студентов направления узбекской филологии с использованием искусственного интеллекта: методическая модель 282
Набиева Камиля Азимовна

Bo'lajak tarbiyachilar mediakompitentligini raqamli texnologiyalar vositasida shakllantirish samaradorligini baholash mezonlari va diagnostik vositalari 290
Tavobova Ozoda Farhodovna

Все три брата Лобачевские действительно восприняли талант отца 296
Жумаев Эркин Эргашевич, Аманниязова Бибимариям Пирнияз кызы

Pedagogik tafakkur tarixida fikr tarbiyasi: yondashuvlar va zamonaviy ta'limda qo'llanish imkoniyatlari 302
Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna

Maktabgacha va boshlang'ich ta'limni raqamlashtirish muammolari 306
Raxmatullayeva Malika Bahodir qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish texnologiyalarining pedagogik imkoniyati 310
Imomkulova Ozoda Norboboyevna

Pedagogika mutaxassisligi magistrlarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning interdisiplinar mexanizmlari... 315
Jumaniyazova Go‘zal Baxorovna

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida parametr qatnashgan chiziqli tenglamalarni o‘rganish bo‘yicha ba’zi bir mulohazalar... 319
Musayeva Ziyoda Allayarovna

Bo‘lajak pedagoglarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muammoli ta’lim va keys-stadi metodlarini integratsiyalash... 325
Namozova Barno Navruzovna

Umumta’lim maktablarida formativ baholash orqali o‘quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish: pisa yondashuvi asosida... 331
Norqulov Furqat Maxmatmo‘minovich

O‘quvchilarda agressiv xulq-atvorni boshqarish va ijtimoiy xulq-atvorni tarbiyalash usullari... 336
Nusratova Setora Dilshod qizi, Sh. U. Nurullayeva

Bo‘lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari... 343
Raxmatullin Rafis Sagitovich, Zaitov Iskander Ravilevich, Ikromova Rano Ubaydullayevna, Qodirova Raxima Rajabovna, Muratbayeva Aliya Paraxatovna, Juman Turonovich

Shaxs psixik taraqqiyotida ruhiy holat modeli mental resurs tizimining zaruriy asosi sifatida... 348
Xudoyberganova Maqsuda Jumaniyazovna

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining kreativ tafakkurini o‘yin texnologiyalari asosida rivojlantirish metodikasi (TRIZ va milliy xalq o‘yinlari misolida)... 353
Abdusattorova Umida Abdusamad qizi

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘yinga asoslangan ta’limning imkoniyatlari... 359
Ergasheva Muslima Komiljon qizi

Skoliozi bor talabalarning ijtimoiy-psixologik moslashuvi: shaxslararo munosabatlar va emotsional holat xususiyatlari... 362
Nurullayev Abdurashid Ro‘zimboyevich

Imom Abu Homid G‘azzoliy ilmiy-ma’rifiy merosi asosida oliy ta’lim talabalarini ma’naviy-axloqiy tarbiyalashning metodologik asoslarini takomillashtirish... 366
Ochilov Yakub Saydulloyevich

Socio-Psychological Factors in Staff Management in Early Childhood Education... 371
Tursunova Shaxnoza Elmurodovna

Maktabgacha ta’lim tashkilotlari xodimlarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning innovatsion mexanizmlari... 376
Xudoynazarova Feruza Ilxomovna

O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi: yutuqlar, muammolar va istiqbollar... 380
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Дидактическая модель развития когнитивных учебных действий младших школьников на языковом, текстовом, интерпретационном и трансформационном уровнях усвоения понятия “имя существительное”... 384
Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи

Raqamli jamiyatda shaxs qadriyatlarining rivojlanishida metakognitiv jarayonlarning psixologik roli... 389
Raxmonova Zarifa Ne’matovna

“Maktab maslahatchisi”ning 6 vazifasi: ijtimoiy-pedagogik tahlil... 392
Jumanov Sherzod Saloyevich

4K modeli (kreativlik, kommunikativlik, kollaboratsiya, kritik fikrlash)ning paydo bo‘lishi va pedagogik asoslari... 397
Raximova Shoira Adilbekovna

Methods for Increasing the Effectiveness of Professional Activities of Higher Education Professors and Teachers Using Digital Technologies... 401
Qosimov Jahongir Avlaqulovich

Ta’limda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va metodik asoslari... 406
Sulaymanova Dildora Baxtiyorovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Oliy ta'limda talabalarda pedagogik jarayonlarni boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi ... 410
Mamatova Saodat Maxmudovna

Pedagogical Foundations of Developing Digital Culture in Future Teachers:
A Stage-By-Stage Model and Assessment Criteria ... 415
Urazova Surayyo Elmurod qizi

Atom yadrosi va elementar zarralar fizikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etishda
axborot texnologiyalarining o'rni ... 419
A. I. Raxmanov

Bo'lajak o'qituvchilarni xulq-atvordagi og'ishlarni korreksiyalashga tayyorlashning
suggestiv-pedagogik mexanizmlari ... 425
Shermatova Manzura Ikromjanovna

Теоретические основы развития творческих способностей младших школьников ... 429
Шукурова Н. Х., Джалолова З.

Boshlang'ich sinf musiqa darslarida multimedia vositalari va interaktiv metodlardan
unumli foydalanishning metodik asoslari ... 433
Uralova Farida Ural qizi

O'qituvchining metodik kompetensiyasini rivojlantirishda generativ sun'iy intellektning
metodik imkoniyatlari va etik jihatlari ... 438
Bahodir Sapparovich Khurramov

Xorazm vohasi ziyoratgoh nomlarining boshlang'ich sinf o'quvchilarida odob-axloq qoidalarini
shakllantirishdagi o'rni ... 444
Rajabova Nilufar Egamberganovna, Kuranbayeva Moxigul Umurbek qizi

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish:
xalqaro yondashuvlar va o'zbekiston tajribasi ... 448
Aripova Iroda Ikrom qizi

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda raqamli transformatsiya va STEAM loyihalarini integratsiyalash ... 453
Ernazarov Alisher Ergashivich, Nargiza Yodgorova

Современные лучевые методы исследования опорно-двигательного аппарата ... 457
Ш. А. Иброхимов

Atom yadrosi va elementar zarralar fizikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etishda
axborot texnologiyalarining o'rni ... 460
A. I. Raxmanov

Termin va terminologiyaning lingvistik hamda nazariy talqini ... 466
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna

Germaniya va niderlandiyada dual ta'lim tajribasi va uni O'zbekistonda maktabgacha ta'lim yo'nalishi
talabalari ta'limida qo'llash imkoniyatlari ... 473
Alovdinova Iroda Botir qizi

Musiqa ta'limining uzluksiz ta'limdagi pedagogik roli va yoshlarning estetik hamda
ijodiy salohiyatini rivojlantirish ... 480
Abdumannonova Nilufar Baxrom qizi

Maktab o'quvchilarining jismoniy faolligini oshirishda sog'lomlashtirish tadbirlarining
nazariy va amaliy ahamiyati ... 484
Alhamova Sayyora Pirmuhammad qizi

Jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy rivojlanish bosqichlari va tendensiyalari O'zbekiston tajribasida ... 490
Aslonova Maloxat Akramovna

11-13 yoshli bolalarning oila va jamiyatda munosabat shakllarining pedagogik xususiyatlari ... 495
Aybekovna Usmanova Umida, Datqayeva Feruza Ubaydullayevna

16 yoshli gandbolchilarda tezkorlikni tarbiyalashning pedagogik asoslari ... 498
Do'smatov Zafarbek Anvar o'g'li

Maktab o'quvchilarida ona tiliga hurmat va nutq madaniyatini shakllantirishning pedagogik omillari ... 504
Erkinova Nafisa Sobitjon qizi

Turnik va brus mashqlarining o‘quvchilar qomati va yelka kamari mushaklari rivojiga ta’siri 510
Ibragimov Shuhratbek Iminjonovich

Raqamli ta’limda zamonaviy texnologiyalarning o‘rni 514
Isaqova Mohinur Solijon qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarning raqamli qurilmalardan foydalanishi va jonli muloqoti o‘rtasidagi bog‘liqlik 518
Jumaniyazova Zulfiya Aitbayevna

Maktabgacha tarbiya muassasalari sharoitida bolalarning harakat potensialini maqsadli rivojlantirish texnologiyasi 522
Muxammadova Shahlo Salimjon qizi

Voleybol sportida texnik-taktik tayyorgarlikni takomillashtirishning zamonaviy metodlari..... 527
Normaxmatov Ilxom Zayniddinovich

O‘quvchilarda agressiv xulq-atvorni boshqarish jarayonining asosiy talablari va pedagogik-psixologik asoslari..... 530
Nusratova Setora Dilshod qizi, Sh. U. Nurullayeva

Manzara janri bo‘yicha ijodiy ishlarni badiiy va ekologik mezonlar asosida baholash..... 536
Obidov Bexzod Zokirjon o‘g‘li

Jismoniy tarbiya va sportni raqamlashtirishgning pedagogik imkoniyatlari 540
Pirimova Nargiza Adilovna

Texnika yo‘nalishi talabalarining jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarida raqamli vositalar orqali pedagogik nazoratni takomillashtirish..... 545
Ravshanov Bexruz Xasanovich, Mirzayev Olim Saidovich

11–16 yoshli dzyudochilarda umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni ilmiy asoslash 549
Sag‘dullayev Zuhriddin Akbar o‘g‘li

Umumta’lim maktablarida o‘quvchilar davomati boshqaruvining zamonaviy tashkiliy mexanizmlari..... 554
Shaxobiddinov Ravshanbek Shamsitdin o‘g‘li

STEAM fanlarni o‘qitishda o‘quvchilarda kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini joriy etishda STEAM ta’limining o‘ziga xos xususiyatlari, metadologik modeli va shart-sharoitlari..... 559
Tursunaliyeva Nazokat Toxir qizi

Jismoniy tarbiya darslarida kompetensiyaviy yondashuv asosida talabalarning harakat faolligini oshirish texnologiyasi 563
Umarova Umida Faxriddin qizi

Kompetensiyaviy yondashuv asosida jismoniy tarbiya darslarida o‘quvchilarni tarbiyalashda pedagogik jarayonlarni tashkil qilish usullari..... 568
Xo‘jamov Temur To‘lqin o‘g‘li

Geografiya fanlarini o‘qitishda iqtisodiy va ijtimoiy kompetensiyalarning o‘rni va ahamiyati 573
Xoliqova Mahbuba Orifjonovna

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilar kun tartibidagi jismoniy tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish ... 577
Yuldashova Soliha Ergash qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda o‘zini-o‘zi anglashning rivojlanishi..... 582
Zohidova Dilfuza Abdukhalilovna

MANZARA JANRI BO'YICHA IJODIY ISHLARNI BADIIY VA EKOLOGIK MEZONLAR ASOSIDA BAHOLASH

UDK: 75.047:37.017

Obidov Bexzod Zokirjon o'g'li
Guliston davlat pedagogika instituti Tasviriy san'at yo'nalishi magistranti
e-mail: obidovbekzod30@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada manzara janrini o'qitish jarayonida o'quvchilarda tabiatga ehtiyotkor munosabat va ekologik mas'uliyatni tarbiyalash imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Rang, yorug'lik, havo perspektivasi va kompozitsion markaz kabi ifoda vositalari tabiat go'zalligini ham, unga inson ta'sirini ham ko'rsata olishi asoslab beriladi. Ilmiy-metodik adabiyotlar hamda manzara yaratish bosqichlarini qiyosiy tahlil qilish natijasida plener kuzatuvi, eskiz, kompozitsiya va muallif izohidan iborat to'rt bosqichli dars modeli taklif etiladi. Model uchun badiiy mahorat, ekologik mazmun va mustaqil fikrni birgalikda hisobga oluvchi to'rt mezonli baholash tizimi ishlab chiqilgan. Taklif etilgan yondashuv hali tajriba-sinovdan o'tkazilmagan metodik tavsiya sifatida taqdim etiladi.

Kalit so'zlar: manzara janri, tasviriy san'at, ekologik tarbiya, plener, kompozitsiya, barqaror rivojlanish uchun ta'lim, estetik idrok, baholash mezonlari.

Abstract: This article examines how teaching landscape painting can foster care for nature and environmental responsibility among school students. It argues that such means of expression as colour, light, aerial perspective and the compositional centre can convey both the beauty of nature and the human impact on it. Based on a comparative analysis of educational literature and of the stages of landscape creation, a four-stage lesson model is proposed: outdoor observation, sketching, composition and the author's commentary. A four-criterion assessment scheme is developed that takes artistic skill, environmental meaning and independent judgement into account together. The approach is presented as a methodological recommendation that has not yet been experimentally tested.

Key words: landscape painting, visual arts education, environmental education, plein air, composition, education for sustainable development, aesthetic perception, assessment criteria.

Аннотация: В статье рассматриваются возможности обучения пейзажному жанру в воспитании у школьников бережного отношения к природе и экологической ответственности. Обосновывается, что такие средства выразительности, как цвет, свет, воздушная перспектива и композиционный центр, способны передать и красоту природы, и воздействие на неё человека. На основе сравнительного анализа научно-методической литературы и этапов создания пейзажа предложена четырёхэтапная модель занятия: пленэрное наблюдение, эскиз, композиция и авторский комментарий. Разработана система оценивания из четырёх критериев, учитывающая одновременно художественное мастерство, экологическое содержание и самостоятельность суждения. Подход представлен как методическая рекомендация, ещё не прошедшая опытно-экспериментальную проверку.

Ключевые слова: пейзаж, изобразительное искусство, экологическое воспитание, пленэр, композиция, образование в интересах устойчивого развития, эстетическое восприятие, критерии оценивания.

KIRISH

Manzara ustida ishlayotgan rassom tabiatga oddiy kuzatuvchidan boshqacha ko'z bilan qaraydi: daraxt tanasining egilishi, suv yuzidagi aks, kun davomida o'zgarib turadigan yorug'lik uning diqqat markaziga aylanadi. Tasviriy san'at darsida ana shu sinchkov kuzatuv o'quvchi uchun ham tarbiya manbaiga aylanishi mumkin. Agar o'quvchi ko'rganini shunchaki qog'ozga ko'chirmasdan, nima uchun aynan shu joyni tanlagani, undagi qaysi holat saqlab qolinishi kerakligi haqida o'ylasa, rasm chizish tabiat to'g'risida mulohaza yuritishga aylanadi.

Ekologik tarbiya tabiatni muhofaza qilish qoidalarini yodlatish bilan cheklanib qolsa, kutilgan natijani bermaydi. YUNESKOning barqaror rivojlanish uchun ta'lim bo'yicha yo'l xaritasida bunday ta'lim o'quvchiga ongli qaror qabul qilish va mas'uliyatli harakat qilish uchun zarur bilim, ko'nikma, qadriyat va munosabatlarni berishi lozimligi qayd etilgan [1:8]. Hujjatda barqaror kelajak uchun zarur tub o'zgarishlar avvalo alohida shaxsdan boshlanishi ham ta'kidlanadi [1:18]. Tasviriy san'atda bu g'oya rangtasvir mashg'ulotini hayotiy kuzatuv va o'quvchining shaxsiy munosabati bilan boyitish orqali ro'yobga chiqadi.

Mamlakatimizda ham ekologik masalalar davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son Farmonida mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo‘ljallangan ustuvor yo‘nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish vazifalari belgilandi [2]. 2023-yil 23-noyabrdagi PF-199-son Farmon esa “Yashil makon” umummilliy loyihasini izchil amalga oshirish orqali ekologik barqarorlikni ta’minlashga qaratilgan [3]. Loyiha doirasida har yili 200 million tup daraxt va buta ko‘chatlari ekish rejalashtirilgan [4]. 2025-yilning “Atrof-muhitni asrash va “yashil” iqtisodiyot yili” deb e’lon qilingani ham mazkur yo‘nalishga berilayotgan e’tiborning yaqqol ifodasidir [5]. Bunday sharoitda maktab ta’limi, xususan, tasviriy san’at darslari oldiga ham o‘quvchilarda tabiatga ongli munosabatni shakllantirish vazifasi qo‘yiladi.

Tadqiqot obyekti - umumta’lim maktablarida tasviriy san’at, jumladan, manzara janrini o‘qitish jarayoni.

Tadqiqot predmeti - manzara janri vositasida o‘quvchilarda ekologik mas’uliyatni shakllantirishning metodik imkoniyatlari.

Tadqiqot maqsadi – manzara orqali ekologik fikrlashni rivojlantiruvchi dars modeli va uni baholash mezonlarini ishlab chiqish.

Ushbu maqsadga erishish uchun mavzuga oid adabiyotlarni tahlil qilish, manzara kompozitsiyasining ifoda vositalarini ekologik mazmun nuqtayi nazaridan ko‘rib chiqish hamda dars bosqichlari va baholash mezonlarini taklif etish vazifalari belgilandi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Manzara janrini o‘qitish masalalari mahalliy metodik adabiyotlarda muayyan darajada yoritilgan.

S.F.Abdirasilovning “Tasviriy san’at o‘qitish metodikasi” kitobida rangtasvir va tasviriy savodxonlikni shakllantirishda kuzatish, shaklni tahlil qilish va amaliy mashqqa alohida o‘rin beriladi [6].

Sh.Zokirova manzaraning tasviriy san’at janrlari tizimidagi o‘rnini tahlil qilgan [7:57-59].

N.P.Jumaboyev va B.B.Nusharovning maqolasida ham manzara janrining tasviriy san’atda tutgan o‘rni ko‘rib chiqilgan [8:45-46].

Sh.A.Yusupova va N.P.Jumaboyev esa tasviriy san’at darslari orqali o‘quvchilarni ijodkorlikka o‘rgatish yo‘llarini yoritgan [9:460-464].

Mazkur ishlar manzaraning tasviriy imkoniyatlari va uni o‘qitish usullarini tushunishga yordam beradi. Biroq ularda ekologik muammoni badiiy vazifa bilan qanday bog‘lash, o‘quvchi ishini ikki jihatdan badiiy va mazmuniy jihatdan qanday baholash masalasi alohida ko‘rilmagan.

Xalqaro hujjatlarda bu masalaga kengroq yondashiladi. YUNESKOning yo‘l xaritasida barqaror rivojlanish uchun ta’limning beshta ustuvor harakat yo‘nalishi belgilangan bo‘lib, ulardan biri mahalliy darajadagi harakatlarni jadallashtirishdir [1:34]. YUNESKOning 2024-yilda qabul qilingan madaniyat va san’at ta’limi bo‘yicha doiraviy hujjatida madaniyat va san’at inson tasavvuri, ijodkorligi va o‘zini ifoda etishi uchun hayotiy ahamiyatga ega ekani qayd etiladi [10:3]. Hujjatda san’at ta’limini atrof-muhitni qadrlash va barqaror rivojlanish uchun atrof-muhit bilan birga o‘qish g‘oyasi bilan bog‘lash zarurligi ham ko‘rsatilgan [10:7].

Amerikalik pedagog D.Sobel ilgari surgan “joyga asoslangan ta’lim” g‘oyasiga ko‘ra, mahalliy hamjamiyat va atrof-muhit turli fanlarni o‘qitishda boshlang‘ich nuqta bo‘lib xizmat qiladi [11:7]. Bu qarash manzara darsini o‘quvchiga tanish mahalliy muhitda tashkil etish g‘oyasiga mos keladi. Demak, mavjud manbalarda manzaraning badiiy imkoniyatlari va ekologik ta’limning umumiy tamoyillari alohida-alohida yoritilgan, ammo ularni bitta dars jarayonida birlashtiruvchi metodik vositalar yetarlicha ishlab chiqilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqola nazariy-uslubiy xarakterga ega. Tadqiqotda adabiyotlarni qiyosiy o‘rganish, manzara kompozitsiyasining ifoda vositalarini tahlil qilish hamda namunaviy dars jarayonini modellashtirish usullaridan foydalanildi. Dars modelini tuzishda umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standartlarida tasviriy san’at fani uchun belgilangan talablar inobatga olindi [12]. Dala tajribasi o‘tkazilmagan, nazorat guruhi tashkil etilmagan va o‘quvchilar natijalariga doir statistik ma’lumot yig‘ilmagan. Shu sababli quyida keltirilgan natijalar empirik samaradorlikni isbotlovchi dalil emas, balki metodik tahlildan kelib chiqqan takliflar sifatida qaralishi kerak.

Taklif etilayotgan dars modeli to‘rt ketma-ket bosqichdan iborat.

Birinchi bosqichda plener yoki fotosurat asosida kuzatuv o‘tkaziladi: manzaraning tabiiy belgilari, inson aralashuvining izlari va ko‘zga tashlanadigan muammolar ajratib olinadi.

Ikkinchi bosqichda kichik eskizlar bajariladi, ularda kompozitsion markaz, massalar muvozanati va rang kayfiyati tanlanadi.

Uchinchi bosqichda yakuniy ijodiy ish yaratiladi va tabiatni asrash g'oyasi tasviriy vositalar orqali ifodalanadi.

To'rtinchi bosqichda o'quvchi muallif sifatida kompozitsion qarorlari va tabiatga munosabatini qisqacha izohlaydi.

Baholashda tasviriy aniqlik va mazmun bir-biridan ajratilmaydi. Masalan, ranglar uyg'unligi texnik ko'nikma sifatida alohida baholanishi mumkin, ammo rangning muayyan ekologik holatni ifodalashdagi vazifasi ham muhokama qilinadi. Bundan tashqari, o'quvchi fikrining o'ziga xosligi va qanchalik asoslangani hisobga olinadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Manzara janrining mazmuniy kuchi shundaki, tasvirdagi kichik bir detal ham katta fikrni yuzaga chiqarishi mumkin. Ariq bo'yida qolib ketgan chiqindi, qurib borayotgan daraxt yonida ko'karib chiqqan nihol yoki suvga tikilib turgan bola tasviri tomoshabinni shior va chaqiriqlarsiz ham tabiat holati haqida o'ylashga undaydi. Ammo bunday detal asarning asosiy g'oyasiga bo'ysunmasa, kompozitsiyani ortiqcha yuklab qo'yadi. Shuning uchun ekologik mazmun, eng avvalo, badiiy yaxlitlik orqali ifodalanishi lozim.

Rang yechimini ham bir ma'noli belgi sifatida talqin qilib bo'lmaydi: xira ranglar har doim ham ifloslanishni, yashil rang esa har doim ham ekologik sog'lomlikni anglatmaydi. Rang joy, fasl, kun vaqti va yorug'lik sharoiti bilan bog'liq holda talqin qilinishi kerak. O'qituvchi o'quvchining badiiy qarorini oldindan tayyorlangan "to'g'ri" javobga moslashtirishdan ko'ra, undan o'z tanlovini asoslab berishni so'rasa, dars samaraliroq kechadi.

Ekologik mazmundagi tasviriy topshiriq o'quvchini tayyor qarashni takrorlashga majburlamasligi kerak. Uning vazifasi - ko'rish, solishtirish va tanlov qilishga undash. Masalan, "Toza daryo" mavzusida bitta ideal tasvir chizdirish o'rniga, bir joyning turli fasllardagi ko'rinishini yoki inson faoliyati ta'sirida o'zgargan ikki holatini qiyoslash topshirig'ini berish mumkin. Bu usul naturadan ishlashga xos kuzatuvchanlikni saqlab qoladi va mavzuga munosabatni chuqurlashtiradi.

Mahalliy manzaraning pedagogik afzalligi shundaki, o'quvchi uni har kuni ko'radi va undagi o'zgarishlarni o'zi sezadi. Mahalla arig'i, dala yo'li, daraxtzor yoki suv bo'yi darsning tabiiy materialiga aylanishi mumkin. Masalan, maktab hududida yoki mahallada "Yashil makon" loyihasi doirasida ekilgan ko'chatlarni turli fasllarda kuzatib, ularning o'sishini eskizlar turkumida aks ettirish o'quvchini umummilliy tashabbusga badiiy ijod orqali daxldor qiladi.

Tahlil asosida dars modeli uchun to'rt mezonli baholash tizimi ishlab chiqildi. Har bir mezon uch darajada - 3, 2 va 1 ball bilan baholanadi.

Birinchi mezon - **kuzatuv va tasviriy aniqlik.** Manzaraning shakli, perspektivasi va yorug'ligi naturaga tayangan holda aniq berilgan bo'lsa, ish 3 ball bilan baholanadi. Asosiy shakllar to'g'ri, ammo ayrim nisbat va perspektivada xatolar bo'lsa, 2 ball qo'yiladi. Tasvir naturaga kam bog'langan, shakllar umumiy va noaniq bo'lsa, 1 ball beriladi.

Ikkinchi mezon - **kompozitsiya va rang yechimi.** Kompozitsion markaz aniq, ranglar uyg'un va asar g'oyasini kuchaytirsa, 3 ball qo'yiladi. Kompozitsiya muvozanatli, lekin rang g'oyani to'liq ochmasa, 2 ball beriladi. Kompozitsion markaz aniqlanmagan, ranglar tasodifiy tanlangan bo'lsa, ish 1 ball bilan baholanadi.

Uchinchi mezon - **ekologik mazmun.** Tabiat holati yoki inson ta'siri shiorsiz, badiiy obraz orqali ifodalangan bo'lsa, 3 ball qo'yiladi. Ekologik g'oya mavjud, biroq to'g'ridan-to'g'ri yoki ortiqcha detallar bilan berilgan bo'lsa, 2 ball beriladi. Ekologik mazmun sezilmasa yoki faqat asar nomida ko'rsatilgan bo'lsa, 1 ball qo'yiladi.

To'rtinchi mezon - **mustaqil fikr va muallif izohi.** O'quvchi o'z tanlovini asoslab, tabiatga munosabatini aniq bayon etsa, 3 ball beriladi. Tanlov qisman tushuntirilsa, 2 ball, izoh berilmasa yoki umumiy gaplardan iborat bo'lsa, 1 ball qo'yiladi.

Mazkur tizimda jami 12 ball to'plash mumkin. Mezonlarning ikkitasi badiiy, bittasi mazmuniy, yana bittasi refleksiv jihatga tegishli bo'lgani sababli o'quvchi faqat chiroyli tasvir yoki faqat "to'g'ri" g'oya hisobiga yuqori natijaga erisha olmaydi. Bu ekologik tarbiyani badiiy ta'limdan ajratmagan holda amalga oshirish imkonini beradi.

Shu bilan birga, ayrim darslardagi kuzatuvlarni ilmiy dalil sifatida umumlashtirishga shoshilmaslik kerak. Modelning haqiqiy ta'sirini aniqlash uchun keyingi tadqiqotda o'quvchilarning dastlabki va yakuniy ishlarini bir xil mezonlar asosida tahlil qilish, ekspert baholarini solishtirish va darsdan keyingi refleksiyani o'rganish zarur. Manzara janrining ekologik tarbiyadagi imkoniyati asarni "ekologik mavzu" deb nomlashda emas, balki kuzatuv, badiiy obraz va muallif munosabatini izchil bog'lashda namoyon bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Manzara janrini o‘qitishda tabiatni asrash g‘oyasini rang va kompozitsiya vazifalari bilan tabiiy ravishda bog‘lash mumkin. Buning uchun real kuzatuvdan boshlanib, eskiz, yakuniy asar va muallif izohi bilan yakunlanadigan mashg‘ulot shakli maqsadga muvofiq. Taklif etilgan baholash tizimi o‘quvchining texnik mahorati bilan bir qatorda uning mustaqil qarashi va tabiatga munosabatini ham hisobga oladi.

Tadqiqot natijalariga tayanib, quyidagilar tavsiya etiladi.

Birinchidan, manzara janriga oid mashg‘ulotlarni imkon qadar plener yoki o‘quvchiga tanish mahalliy muhitni kuzatishdan boshlash.

Ikkinchidan, ekologik mavzudagi topshiriqlarni tayyor shiorli tasvir sifatida emas, balki taqqoslash va tanlovga asoslangan holda berish.

Uchinchidan, o‘quvchi ishlarini baholashda badiiy va ekologik mezonlarni birgalikda qo‘llash.

To‘rtinchidan, “Yashil makon” kabi umummilliy loyihalar doirasidagi amaliy faoliyatni tasviriy san’at darslari va to‘garaklari bilan bog‘lash.

Beshinchidan, taklif etilgan modelning ta’limiy samaradorligini keyingi tajriba-sinov ishlarida miqdoriy ko‘rsatkichlar asosida tekshirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. UNESCO. Education for Sustainable Development: A Roadmap. - Paris: UNESCO, 2020. - 66 p. - DOI: https://doi.org/10.54675/YFRE1448
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son “Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo‘ljallangan ustuvor yo‘nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni // https://lex.uz/acts/-8050769
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 23-noyabrdagi PF-199-son “Respublikada yashillik darajasini yanada oshirish, “Yashil makon” umummilliy loyihasini izchil amalga oshirish orqali ekologik barqarorlikni ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni // https://lex.uz/docs/-6673808
4. “Yashil makon” umummilliy loyihasi // O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. - 2022-yil 18-noyabr. - https://president.uz/oz/lists/view/5715
5. 2025-yil “Atrof-muhitni asrash va “yashil” iqtisodiyot yili” deb e’lon qilindi // O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi. - https://gov.uz/oz/eco/news/view/28064
6. Abdirasilov S.F. Tasviriy san’at o‘qitish metodikasi. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.
7. Zokirova Sh. Tasviriy san’atda manzara janrining tutgan o‘rni // Zamonaviy dunyoda tabiiy fanlar. - 2023. - T. 2, № 3. - B. 57-59.
8. Жумабоев Н.П., Нушаров Б.Б. Манзара жанрининг тасвирий санъатда тутган ўрни // Интернаука. - 2019. - № 6-2. - С. 45-46.
9. Юсупова Ш.А., Жумабоев Н.П. Тасвирий санъат дарслари орқали ўқувчиларни ижодкорликка ўргатиш // Science and Education. - 2021. - Т. 2, № 2. - С. 460-464.
10. UNESCO Framework for Culture and Arts Education. - Paris: UNESCO, 2024. - https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2024/02/WCCAE-UNESCO%20Framework-EN.pdf
11. Sobel D. Place-Based Education: Connecting Classrooms & Communities. - Great Barrington, MA: The Orion Society, 2004.
12. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi 187-son “Umumiy o‘rta va o‘rta maxsus ta’limning davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori // https://lex.uz/docs/-3153714

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.